

EUROPOS SĄJUNGOS KVIEČIŲ TARPTAUTINIO KONKURENCINGUMO TEORINIAI ASPEKTAI

Liutauras ŠEVČENKA, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: liutauras.sevcenka@vdu.lt

Santrauka

Straipsnyje produkto lygmeniu išnagrinėta klasikinė ir šiuolaikinė, Lietuvos ir užsienio, mokslininkų konkurencingumo samprata bei pateikiami ES kviečių tarptautinį konkurencingumą lemiantys veiksniai. Aptariami pagrindiniai konkurencingumą lemiantys veiksniai – gamybos sąnaudos, produktyvumas, prekybos politika, rinkos struktūra ir institucinė aplinka. Straipsnio tikslas – išnagrinėti ES kviečių tarptautinio konkurencingumo sampratą, atskleidžiant esminius jį lemiančius veiksnius. Mokslinės literatūros analizė leido atskleisti produkto tarptautinio konkurencingumo sąvoką ir identifikuoti veiksnius, kurie lemia ES kviečių tarptautinį konkurencingumą. Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad konkurencingumas produktų lygmeniu suvokiamas kaip turimų išteklių tinkamas panaudojimas, siekiant sukurti didelės pridėtinės vertės produktus, kurie tarptautinėje rinkoje išsiskiria savo kainos ir kokybės santykiu bei naujoviškumu, tuo pačiu užtikrinant ekonomikos augimą, užimtumo lygį ir stiprinant pozicijas tarptautinėje rinkoje. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad pagrindiniai veiksniai, lemiantys kviečių tarptautinį konkurencingumą, yra klimato sąlygos, inovatyvumas, produktyvumas, institucinė aplinka, rinkos diversifikacija, gamybos metodai, gamybos sąnaudos, prekybos struktūra ir valstybės ar ES parama, padedanti užtikrinti kviečių augintojų ilgalaikį ekonominį stabilumą ir atlyginti nuostolius, patirtus dėl nepavaldžių išorinių veiksnių.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinis konkurencingumas, kviečiai, Europos Sąjunga.

Įvadas

Tarptautinis žemės ūkio produktų konkurencingumas yra labai svarbi sąvoka Europos Sąjungoje (ES), nes yra pagrindinis laisvosios ekonominės rinkos elementas. Europos žemės ūkio konkurencingumą lemia daug veiksnių, įskaitant politinius, gamybos, aplinkos ir tvarumo klausimus. Vis dėlto mokslinėje literatūroje nėra vieningos tarptautinio konkurencingumo apibrėžties ir jį lemiančių veiksnių ir apribojimų. Konkurencingumas yra plačiai laikomas kaip sudėtinga, daugialypė ir santykinė sąvoka, apimanti kur kas daugiau nei tiesioginius ekonominius rezultatus ir kuri priklauso nuo daugybės veiksnių. Anot A. Jarosz-Angowska ir kt. (2022) konkurencingumas, tai gebėjimas efektyviai konkuruoti su kitais subjektais siekiant analogiškų tikslų. Kviečiai yra vieni iš labiausiai paplitusių ir vartojamų javų Europoje, todėl šis produktas yra labai svarbus regiono žemės ūkio ekonomikai ir ES tarptautiniam konkurencingumui. Anot Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO), pasaulyje 2024 m. buvo pagaminta 798 mln. tonų kviečių, o Europa buvo antra pagal dydį gamintoja po Azijos. Europoje vien kviečių produkcijos bendroji vertė 2020 m. sudarė 45,1 mlrd. EUR, o tai sudaro 9 proc. visos žemės ūkio produkcijos bendrosios vertės (FAO, 2025 m.). Vertinant kviečių padėtį ES, galime pastebėti, kad ES turi visas sąlygas, palankias kviečių auginimui: palankų klimatą, tinkamą žemės ūkio paskirties žemę ir ilgametę kviečių auginimo patirtį. Kviečių gamyba turi didelę reikšmę ES ekonomikai, užimtumui ir kaimo plėtrai, nes tai pagrindinis maisto produktas, kuris prisideda prie žemės ūkio BVP, kuria darbo vietas perdirbimo ir transporto sektoriuose bei formuoja kraštovaizdį. Kviečiai taip pat sudaro reikšmingą ES grūdų eksporto dalį, tačiau šios produkcijos tarptautiniam konkurencingumui skirta nedaug tyrimų.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti ES kviečių tarptautinio konkurencingumo sampratą, atskleidžiant esminius jį lemiančius veiksnius.

Iškeltam tikslui pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti konkurencingumo produkto lygmeniu sampratą.
2. Nustatyti ES kviečių tarptautinį konkurencingumą sąlygojančius veiksnius.

Tyrimų objektas ir metodai

Straipsnio tyrimo objektas – ES kviečių tarptautinis konkurencingumas. Tyrime naudojami literatūros apžvalgos ir sintezės, lyginamosios analizės ir grafinio vaizdavimo metodai, siekiant nustatyti tarptautinio konkurencingumo produkto lygmeniu apibrėžimą ir identifikuoti jį sąlygojančius veiksnius.

Konkurencingumo samprata produkto lygmeniu

Nepriklausomai nuo produkto, konkurencingumas yra svarbi šiuolaikinės ekonomikos rinkos dalis (Mizik, 2021). Todėl yra labai svarbu nustatyti konkurencingumo produkto lygmeniu apibrėžimą ir jį lemiančius veiksnius ir apribojimus. Besiformuojančios prekybos liberalizavimo eroje didėja konkurencija tarp gamintojų, o tai sukuria naujų iššūkių ūkininkams ir verslo subjektams (Saptana et al., 2022). Pasak T. Boikova (2021), konkurencingumas yra

sudėtingas terminas, kuris dažnai vartojamas beveik kaip sinonimas su kitomis sąvokomis, pavyzdžiui, produktyvumas, inovacijos ar rinkos dalis. Nors diskusijos apie tarptautinį konkurencingumą prasidėjo dar XX amžiuje, iki šiol dar nėra vieningos ir bendros konkurencingumo apibrėžties, remiantis šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje pateiktais tyrimais (žr. 1 lentelę). Konkurencingumą galima vertinti įvairiais lygmenimis: valstybės, regiono, sektoriaus, organizacijos, produkto ar paslaugos (Ambroziak et al., 2024). Atskiruose lygmenyse skiriasi ne tik konkurencingumo apibrėžtys, bet ir vertinimo metodai. Dažnai tai apsunkina šios sąvokos teisingą supratimą ir interpretavimą, taip pat – įvertinimą (Łukiewska, Brelik, 2021).

1 lentelė. Konkurencingumo produkto lygmeniu sampratos interpretacijos

Table 1. Interpretations of the concept of competitiveness at the product level

Autorius, metai <i>Author, years</i>	Apibrėžimas <i>Definition</i>
Mizik, 2021	Produktai, turintys didesnę pridėtinę vertę, paprastai yra konkurencingesni ir turi didesnių santykinį pranašumą. <i>Products with higher added value are generally more competitive and have greater comparative advantage.</i>
Musayeva, Tanriverdiyeva, Faradjova ir Mammadova, 2024	Produkto konkurencingumas – tai gebėjimas greitai parduoti kokybišką produktą, kuris yra paklausus tarptautinėje rinkoje, už patrauklią kainą. <i>Product competitiveness is the ability to quickly sell a quality product that is in demand in the international market at an attractive price.</i>
Nowak, Róžańska-Boczula ir Krukowski, 2020	Konkurencingumas produktų lygiu apibrėžiamas kaip šalies gebėjimas tvariai gaminti, parduoti ir tiekti produktus, kurie atitinka vidaus ir tarptautinių rinkų paklausą, tuo pačiu išlaikant ir (arba) didinant rinkos dalį bei užtikrinant pelningumą. <i>Competitiveness at the product level is defined as a country's ability to sustainably produce, sell and supply products that meet the demand of domestic and international markets, while maintaining and/or increasing market share and ensuring profitability.</i>
Sarkar, Hazhar, Rawa ir Rezhwan, 2024	Inovacijos yra pagrindinis veiksnys, užtikrinantis produkto konkurencingumą, nes jis leidžia gamintojams kurti išskirtinius, aukštos kokybės arba specializuotus produktus ir tuo pačiu metu mažinti gamybos sąnaudas, taikant efektyvesnius metodus (proceso inovacijos). <i>Innovation is a key factor ensuring product competitiveness, as it allows manufacturers to create unique, high-quality or specialized products and at the same time reduce production costs by applying more efficient methods (process innovation).</i>
Saptana, Sayekti, Perwita Sayaka, Gunawan, Sukmaya ir kiti, 2022	Gebėjimas gaminti produktus mažesnėmis sąnaudoms arba gauti didesnę našumą viename sąnaudų vienetui (žemė, darbo jėga, kapitalas), palyginti su konkurentais. <i>The ability to produce products for lower costs or obtain higher productivity per unit of input (land, labor, capital) compared to competitors.</i>
Zhou ir Tong, 2022	Žemės ūkio produktų konkurencingumas – tai šalies žemės ūkio produktų gebėjimas išlikti pelningi tarptautiniame rinkoje ir turėti konkurencinį pranašumą plėtojant tarptautinę prekybą, ypač eksportą. <i>The competitiveness of agricultural products is the ability of a country's agricultural products to remain profitable in the international market and have a competitive advantage in developing international trade, especially exports.</i>

Apibendrinant 1 lentelėje pateiktus apibrėžimus, galima teigti, kad tarptautinis konkurencingumas produktų lygmeniu suprantamas kaip efektyvus resursų panaudojimas teikiant aukštos pridėtinės vertės produktus, kurie pasaulinėje rinkoje pasižymi tokiais savybėmis kaip kaina, kokybė ir inovatyvumu, tuo kartu stiprinant ekonomikos augimą, užimtumą ir poziciją pasaulinėje rinkoje.

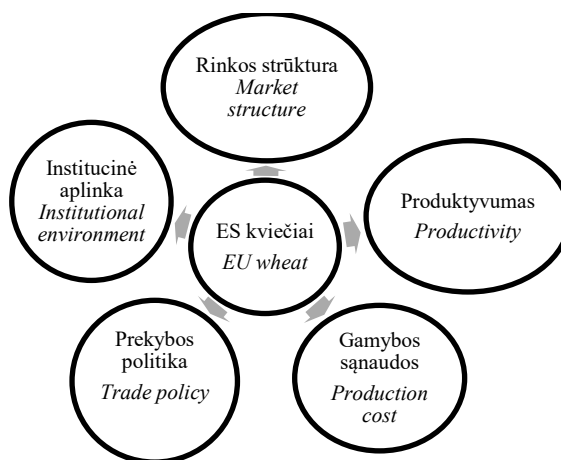
Tarptautinį konkurencingumą lemiančių veiksnių analizė

Analizuojant ES kviečių tarptautinį konkurencingumą ir galimybes jį didinti, reikėtų identifikuoti tai lemiančius veiksnius bei jo apribojimus. Kasmet ES eksportuoja milijonus tonų grūdų ir kitos žemės ūkio produkcijos į pasaulinę rinką, iš kurių kviečiai yra viena iš pagrindinių eksportuojamų grūdinių kultūrų ES. Remiantis Trademap duomenimis, praėjusiais kalendoriniais metais (2024 m.) ES eksportavo apie 55 mln. tonų kviečių, o tai sudaro 60,79 proc. viso grūdų eksporto. Pagrindinės kviečių eksporto kryptys buvo Alžyras, Egiptas, Nigerija, Jordanija, Marokas, Jungtinė Karalystė, Marokas ir Saudo Arabija. Be to, eksportuojama ir į kitas šalis, pavyzdžiui, Kiniją, Japoniją, Pietų Afriką, Tailandą, Dramblio Kaulo Kranto Respubliką ir kt. Produkto eksporto rinkos geografija yra plati ir įvairi, kas rodo didelį užsienio prekybos kryptų lankstumą. ES kviečių eksportas sudaro reikšmingą tarptautinės rinkos dalį ir konkuruoja su kitais didžiausiais kviečių eksportuotojais pasaulyje. ES valstybės, eksportuodamos kviečius į tarptautines rinkas, susiduria su intensyvia konkurencija. Todėl svarbu identifikuoti veiksnius, kurie daro įtaką ES kviečių konkurencingumui pasaulinėje rinkoje.

COVID-19 pandemija smarkiai paveikė ES kviečių rinkos struktūrą, ypač sutrikdydama tiekimo grandines, pakeisdama rinkos paklausą ir atskleisdama jos struktūrinius trūkumus. Dauguma šalių COVID-19 pandemijos metu įgyvendino karantino ir apribojimų politiką, siekdamas kontroliuoti greitą viruso plitimą. A. H. H. Mohamad ir R. Ab-Rhim (2024) teigia, kad importo ir prekybos apribojimai sutrukdė vidaus ir tarptautines tiekimo grandines, susijusias su sėklomis, kviečiais, pesticidais, technika ir trąšomis, dėl to COVID-19 sutrukdė maisto gamybos sistemą. COVID-19 pandemijos metu ES buvo priversta strategiškai pakeisti kviečių eksporto kryptis dėl kintančios pasaulinės paklausos ir didelių logistikos sutrikimų. Dėl to ES eksportuotojai vis dažniau nukreipė kviečių tiekimą į kitus regionus, kur paklausa išliko didelė. Visų svarbiausia, ES eksportuotojai pradėjo daugiau dėmesio skirti Afrikos rinkoms, o tokios šalys kaip Nigerija ir Pietų Afrika tapo svarbiomis Europos kviečių eksporto paskirties vietomis. Pandemija prisidėjo prie eksporto rinkų diversifikavimo, skatindama ES kviečių gamintojus ir prekybininkus ieškoti naujų prekybos partnerių. Greitas ES

pritaikymas prie COVID-19 padarinių padėjo išlaikyti eksporto srautus ir iš dalies apsaugojo ES kviečių tarptautinį konkurencingumą pasaulinės prekybos sutrikimo laikotarpiu.

Apibendrinus atliktą analizę, išskirti pagrindiniai ES kviečių tarptautinį konkurencingumą lemiantys veiksniai. Jų struktūra ir tarpusavio ryšiai pateikiami 1 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta pagal J. Duda ir kiti (2021), I. Kravčáková Vozárová ir kiti (2025), J. V. Andrei ir kiti (2020), G. R. Lādaru ir kiti (2024) ir kiti.
Source: according to J. Duda et al. (2021), I. Kravčáková Vozárová et al. (2025), J. V. Andrei et al. (2020), G. R. Lādaru et al. (2024) and others.

1 pav. Europos sąjungos kviečių tarptautinį konkurencingumą lemiantys veiksniai
Fig. 1. Factors determining the international competitiveness of European Union wheat

Produktyvumas yra vienas iš svarbiausių ES kviečių konkurencingumo tarptautinėje rinkoje veiksnių, kurį lemia pažangios žemės ūkio technologijos, aukštos kokybės sėklos veislės ir pažangios žemės ūkio praktikos (Kravčáková et al., 2025). Didelis kviečių derlingumas iš vieno hektaro leidžia ES gamintojams išlikti konkurencingiems tarptautinėje rinkoje, nepaisant palyginti didelių gamybos sąnaudų. ES yra viena didžiausių kviečių gamintojų pasaulyje, jos vidutinis derlingumas svyruoja apie 5,5–6 t/ha, o didžiausi augintojai, tokie kaip Prancūzija ir Vokietija, dažnai viršija 7 t/ha. Didelis produktyvumas leidžia mažinti produkcijos vieneto sąnaudas, o tai leidžia sustiprinti jų padėtį tarptautinėje rinkoje ir padeda išlaikyti stabilų tiekimą vidaus rinkoje (Erenstein et al., 2022). Produktyvumą veikia tokie veiksniai kaip dirvožemio kokybė, trąšų naudojimas, klimato sąlygos ir technologinės naujovės. G. R. Lādaru ir kt. (2024) teigia, kad inovacijų diegimas prisideda prie produktyvumo didinimo, gamybos efektyvumo ir produktų kokybės gerinimo bei konkurencingumo stiprinimo. Modernus žemės ūkis vis labiau priklauso nuo pažangių technologijų naudojimo, nes jų naudojimas padeda efektyviau valdyti turimus išteklius. Pavyzdžiui, mineralinių trąšų tręšimas ir augalų apsaugos produktų naudojimas pagal tręšimo žemėlapius leidžia sumažinti trąšų ir pesticidų naudojimą, padidinti produktyvumą, išlaikant derliaus kokybę, o tai turi įtakos kviečių konkurencingumui pasaulinėje rinkoje. Technologijų pažanga atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant ES kviečių konkurencingumą pasaulinėje rinkoje, nes ne tik didina produktyvumą, bet ir prisideda prie aplinkos tvarumo. O. Niskhodovska ir kt. (2019) išskiria tris inovacijų tipus, kuriuos galima įdiegti kviečių gamyboje, siekiant padidinti produkto konkurencingumą:

- Technologinių procesų inovacijos, kurios apima intensyvios sėjomainos taikymą kviečių auginime, naujausios žemės ūkio technikos naudojimą, modernius grūdų saugojimo sprendimus, laukų drėkinimo ir drenažo sistemų naudojimą, gamtai ir biologinei įvairovei mažiau kenksmingų pesticidų naudojimą ir pan.
- Produktų inovacijos apima naujų, derlingų ir greitai augančių veislių kūrimą ir naudojimą. Be to, genų inžinerija leidžia sukurti veisles, kurios geriau prisitaikytų prie konkrečių regionų klimato sąlygų ir sumažintų ligų bei kenkėjų poveikį auginamiems kviečiams.
- Organizacinės ir rinkodaros naujovės, įskaitant kviečių pardavimo formų ir metodų tobulinimą (pvz., produktų perdirbimas ir pardavimas trumpose maisto tiekimo grandinėse, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas).

Tarptautinis kviečių konkurencingumas labai priklauso nuo gamybos sąnaudų. Kol produktas pasiekia galutinį vartotoją, jo gamybos procesas yra gana ilgas ir reikalauja nemažai resursų ir darbo. Siekiant užauginti kokybišką kviečių derlių, kuris būtų konkurencingas pasaulinėje rinkoje, reikia pasirinkti tinkamą laiką sėjai ir derliaus nuėmimui, tinkamos technikos ir įrangos, trąšų ir augalų apsaugos produktų, darbo jėgos, kuro ir kitų resursų. Pasak R. Serenčės ir J. Gálik (2022), priežastys, dėl kurių prarandamas tarptautinis konkurencingumas, visų pirma yra susijusios su darbo užmokesčiu, kuris sudaro nemažą gamybos sąnaudų dalį, taip pat su didelėmis energijos kainomis ir fiskalinėmis prievolėmis.

Rusijos ir Ukrainos konfliktas turėjo neigiamą poveikį pasaulio ekonomikai, sukeldamas didžiulę infliacijos bangą pagrindinėse prekių rinkose. Dėl to padidėjo ES kviečių gamybos sąnaudos, nes dėl karo sukeltų grūdų tiekimo ir žemės ūkio žaliavų tiekimo grandinių trukdžių padidėjo trąšų, energijos ir kitų sąnaudų kainos (Ambroziak et al., 2024). Be to, prasidėjus karui, Rusijos karinės pajėgos blokavo Ukrainos Juodosios jūros uostus kaip Odesa, Čornomorskas ir Pivdennyj, o tai beveik visiškai sustabdė kviečių eksportą, dėl ko padidėjo kviečių transportavimo išlaidos. Šie veiksniai sumažino ES kviečių konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, nes padidėjusios gamybos sąnaudos padidino kviečių savikainą, palyginti su kitais eksportuotojais, todėl ES kviečiai tapo brangesni už konkurentų siūlomus analogiškus produktus.

Prekybos politika atlieka svarbų vaidmenį formuojant ES kviečių konkurencingumą tiek vidaus, tiek tarptautinėse rinkose. ES žemės ūkio produktams taikomi įvairūs užsienio prekybos reglamentai, pavyzdžiui, eksporto ar importo licencijos, importo muitai, eksporto grąžinamosios išmokos ir importo tarifų kvotos, kad apsaugotų savo žemės ūkio sektorių ir stabilizuotų prekybos sąlygas ūkininkams. Moksliniuose tyimuose dažnai kritikuojamos tarptautinės prekybos reguliavimo priemonės, nes jos gali riboti prekybos srautus, didinti sandorių sąnaudas ir užkrauti papildomą administracinę bei finansinę naštą tiekėjams, taip mažindamos rinkos efektyvumą ir konkurencingumą (García ir Kristkova, 2015). Anot A. Nowak ir A. Zakrzewska (2024), ES priimtas Žalioji kursas sustiprina žemės ūkio aplinkosauginę kryptį, kas pastaruoju metu sukėlė daug diskusijų dėl žemės ūkio konkurencingumo išlaikymo ir gerinimo. Dėl didėjančių aplinkosaugos reikalavimų žemės ūkyje didėja gamybos sąnaudos, o tai gali susilpninti kviečių padėtį pasaulinėje rinkoje.

Pagal dabartinę prekybos tvarką, kuri įsigalios 2026 m., ES nuo visiškai liberalizavimo grįžo prie labiau reguliuojamos Ukrainos kviečių importo sistemos. Nors ES ir toliau remia Ukrainos ekonomiką, ji atkūrė importų kvotas, kad apsaugotų vidaus gamintojų konkurencingumą nuo pigesnių grūdų antplūdžio (Payne, Trompiz, 2025). Ukrainos kviečiams dabar taikoma 1,3 mln. tonų per metus neapmokestinama kvota, viršijus šią ribą iš karto taikomi standartiniai ES tarifai (maždaug 95 EUR už toną) (Carter, 2025). Šios politikos tikslas – užtikrinti pusiausvyrą tarp geopolitinės solidarumo ir vidaus rinkos stabilizavimo, užtikrinant, kad ES ūkininkai galėtų išlikti konkurencingi pasaulinėje rinkoje.

Kitas svarbus veiksnys ES kviečių konkurencingumui yra institucinė aplinka. Institucinė aplinka atlieka lemiamą vaidmenį formuojant ES kviečių tarptautinį konkurencingumą, nes ji nulemia reguliavimo sistemą, politikos paramą ir rinkos sąlygas, kuriomis veikia gamintojai (Tomashuk, 2023). Viena iš svarbiausių institucinių priemonių yra bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP), pagal kurią skiriamos tiesioginės išmokos, kaimo plėtros finansavimas ir rinkos rėmimo priemonės, skirtos stabilizuoti ūkininkų pajamas ir pagerinti jų padėtį rinkoje. 2023–2027 m. laikotarpiu didžiausias dėmesys skiriamas žemės ūkio konkurencingumui, tvarumui, klimato kaitos mažinimui ir kaimo gyvybingumui. Ši politikos priemonė padeda didinti atsparumą ir konkurencingumą, remiant investicijas į žemės ūkį, stiprinant ūkininkų derybines galias ir skatinant rinkos poreikiams pritaikytą gamybą. Pasak I. Kravčakovą ir kt. (2025), ūkio subsidijos yra viena iš labiausiai diskutuojamų temų pasaulyje, nes jos yra tiesiogiai susijusios su ūkių pelningumu, konkurencingumo išlaikymu ir ilgalaikio tvarumo užtikrinimu. Ūkininkai ir juridiniai asmenys, užsiimanys žemės ūkio veikla ES, gauna valstybės ir ES paramą žemės ūkiui, kuri padeda spręsti socialines ir ekonomines problemas bei prisideda prie kviečių konkurencingumo didinimo. Bendras valstybės ir ES paramos politikos tikslas – užtikrinti ūkininkų pajamų stabilumą, skatinti tvarų žemės ūkio vystymąsi pasitelkiant technologijų pažangą ir stiprinti žemės ūkio, ypač kviečių, tarptautinį konkurencingumą. Ši parama leidžia ūkininkams įsigyti naujesnę techniką, tobulinti ūkininkavimo metodus ir didinti kviečių auginimo efektyvumą bei jų konkurencingumą tarptautinėje rinkoje.

Išvados

1. Išanalizavus konkurencingumo produkto lygmeniu sampratą galima teigti, kad produkto konkurencingumas siejamas su efektyvių esamų išteklių panaudojimu. Tai leidžia kurti didelės pridėtinės vertės produktus, kurie tarptautinėje rinkoje išsiskiria kainos ir kokybės santykiu bei naujoviškumu. Toks konkurencingumas skatina ekonomikos augimą, užimtumą ir stiprina pozicijas tarptautinėje rinkoje.

2. Atlikus analizę nustatyta, kad pagrindiniai veiksniai, lemiantys tarptautinį kviečių konkurencingumą, yra klimato sąlygos, žmogiškieji ištekliai, gamybos sąnaudos, kainos ir kokybės santykis, inovacijos, produktyvumas, institucinė aplinka, rinkos diversifikacija, prekybos politika ir valstybės ar ES parama.

Literatūra

1. Ambroziak Ł., Szczepaniak I., Bułkowska M. (2024). Competitive Position of Polish and Ukrainian Food Producers in the EU Market. *Agriculture*, 14(12), 2104. <https://doi.org/10.3390/agriculture14122104>
2. Andrei J., V., Popescu G., H., Nica E., Chivu L. (2020). The impact of agricultural performance on foreign trade concentration and competitiveness: empirical evidence from Romanian agriculture. *Journal of Business Economics and Management*, 21(2), 317-343. <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.11988>
3. Boikova T., Zeverte-Rivza S., Rivza P., Rivza B. (2021). The Determinants and Effects of Competitiveness: The Role of Digitalization in the European Economies. *Sustainability*, 13, 11689. <https://doi.org/10.3390/su132111689>
4. Carter P. (2025). The Geopolitical Wheat Shift: Capitalizing on EU Oversupply and Russian Export Resilience. Prieiga per internetą: <https://www.ainvest.com/news/geopolitical-wheat-shift-capitalizing-eu-oversupply-russian-export-resilience-2507/> (žiūrėta 2026-02-25).
5. Duda J., Sieradzka K., Wolak-Tuzimek A. (2021). Sources of Competitive Advantage of Enterprises in Selected Sectors of the Polish Economy. *European Research Studies Journal*, 24, 284-298. <https://doi.org/10.35808/ersj/2465>
6. Erenstein O., Jaleta M., Mottaleb K., A., Sonder K., Donovan J., Braun H., J. (2022). Global Trends in Wheat Production, Consumption and Trade. *Wheat Improvement*, 47-66. https://doi.org/10.1007/978-3-030-90673-3_4
7. FAOSTAT. 2025 m. Food and Agricultural Organization of the United Nation. Prieiga per internetą: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/TCL> (žiūrėta 2026-02-10).

8. Jarosz-Angowska A., Nowak A., Kołodziej E., Klikocka H. (2022). Effect of European Integration on the Competitiveness of the Agricultural Sector in New Member States (EU-13) on the Internal EU Market. *Sustainability*, 14(20), 13124. <https://doi.org/10.3390/su142013124>
9. Kristkova Z., Garcia-Álvarez-Coque, J., M. (2015). Competitiveness of the EU Beef Sector – a Case Study. *Agris On-line Papers in Economics and Informatics*, 7, 77-92. <https://doi.org/10.7160/aol.2015.070208>
10. Kravčáková Vozárová I., Kotulič, R. (2025). Exploring the Role of EU Subsidies in Enhancing the Competitiveness of Slovak Farms. *Agriculture*, 15(7), 678. <https://doi.org/10.3390/agriculture15070678>
11. Łukiewska K., Brelik A. (2021). A Model for Measuring the International Competitiveness of Furniture Industry in the European Union Countries. *European Research Studies Journal*, 24, 334-350. <https://doi.org/10.35808/ersj/2432>
12. Lădaru G., R., Lombardi M., Petre I. L., Dobrota C. E., Platania M., Mocanu S. (2024). Analysis of Export Competitiveness of Agri-Food Products at the EU-27 Level through the Perspective of Technical Complexity. *Sustainability*, 16(13), 5807. <https://doi.org/10.3390/su16135807>
13. Mizik T. (2021). Agri-Food Trade Competitiveness: A Review of the Literature. *Sustainability*, 13, 11235. <https://doi.org/10.3390/su132011235>
14. Mizik T. (2021). Theory vs practice: Patterns of the ASEAN-10 agri-food trade. *Open Agriculture*, 6,1, 152-167. <https://doi.org/10.1515/opag-2021-0014>
15. Mohamad A., H., H., Ab-Rahim R. (2024). Forecasting the Competitiveness of Major Wheat Exporters Amidst the Russia and Ukraine Crisis. *Journal of Agribusiness and Rural Development Research*, 10(1), 19–33. <https://doi.org/10.18196/agraris.v10i1.80>
16. Nowak A., Różańska-Boczula M., Krukowski A. (2020). Competitiveness of Agriculture in New Member States of the European Union. *European research studies journal*, 23, 160-175. <https://doi.org/10.35808/ersj/1752>
17. Nowak, A., Zakrzewska A. (2024). How Competitive Is the Agriculture in European Union Member States? An Assessment of Changes over the Past Decade. *Agriculture*, 14(4), 612. <https://doi.org/10.3390/agriculture14040612>
18. Niskhodovska O., Marusei T., Bilyk, T. (2019). Innovation as factor of providing competitiveness of enterprises on growing grains of cereal crops. The Scientific Journal of Cahul State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu” Economic and Engineering Studies, 5(1), 43-47. Prieiga per internetą: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/82428 (žiūrėta 2026-03-05).
19. Payne j., Trompiz G., (2025). EU to cut Ukrainian wheat, sugar imports by 70-80% under new quotas. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/markets/commodities/eu-raises-import-quotas-ukrainian-wheat-sugar-eu-official-says-2025-07-04/> (žiūrėta 2026-02-25).
20. Saptana Sayekti A., L., Perwita A., D., Sayaka B., Gunawan E., Sukmaya S., G. ir kiti (2022). Analysis of competitive and comparative advantages of potato production in Indonesia. *PLoS ONE*, 17(2). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263633>
21. Serenčėš R., Gálik, J. (2022). Slovak Agri-trade Competitiveness. *International Scientific Days*, 478-486. <https://doi.org/10.15414/isd2022.s4.12>
22. Sarkar A., S., Hazhar O., M., Rawa A., M., Rezhwan F., O. (2024). The importance of product innovation in maintaining a competitive advantage. *Mednarodno Inovativno Poslovanje = Journal of Innovative Business and Management*, 16(2), 1-15. <https://doi.org/10.32015/JIBM.2024.16.2.4>
23. Tomashuk I. (2023). Competitiveness of agricultural enterprises in market conditions and ways of its increase. *Green, Blue and Digital Economy Journal*, 4(1), 64-81. <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2023-1-7>
24. Zhou L., Tong G. (2022). Research on the competitiveness and influencing factors of agricultural products trade between China and the countries along the “Belt and Road”. *Alexandria Engineering Journal*, 61, 8919-8931. <https://doi.org/10.1016/j.aej.2022.02.030>

THEORETICAL ASPECTS OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE EUROPEAN UNION'S WHEAT

Abstract

The article examines the classical and modern concept of competitiveness of Lithuanian and foreign scientists at the product level and presents the factors determining the international competitiveness of European Union wheat. The main factors determining competitiveness are discussed – production costs, productivity, trade policy, market structure and institutional environment. The aim of the article is to examine the concept of international competitiveness of European Union wheat, revealing the essential factors determining it. An analysis of scientific literature helped to understand the concept of international competitiveness of a product and to identify the factors determining the international competitiveness of European Union wheat. The study found that the main factors determining the international competitiveness of wheat are climatic conditions, innovation, productivity, institutional environment, market diversification, production methods, production costs, trade structure, and state or EU support that helps ensure the long-term economic stability of wheat growers and compensate for losses incurred due to external factors beyond their control.

Keywords: international competitiveness, wheat, European Union.